

In kakor prišla, tako je odšla.

Spet reže ladja črno vodó,
široko tako, globoko tako,
in plove v temno, neskončno noč.

In noč je krog nje, ki se vrača domov
brez luči in zvezd,
brez ciljev in cest.

In ko od Evrope sèm zor podrhtava nov,
se bela plaha meglica-tenčica zavleče
na krov,
vzvalovi, postoji
na kraji — ob ograji,
dahne ... omahne ...
in več je ni ...

Bat buta, cepeta in vijak vrši ...
in voda šumi ... šumi ...

NEDOLŽNOST.

NARTE VELIKONJA.

1.

V edini trški kavarni je šele pred kratkim nastopila službo mlada blagajničarka. »Pridobitev!« je dejal kavarnar ter pomežiknil gostu, ki se je ozrl za njo. In dekle je, rahlo zibajé se v bokih, šlo prožno preko kavarne. Carinik Progar je bil stalen gost. Mlada blagajničarka Silvija je prve tedne zvedavo in plaho ogledovala visokega fanta, zadnji teden pa je čudno povešala pred njim pogled. V teh očeh se je zrcalila nerazodeta plaha prošnja, dočim je Progar glasno govoril v kavarni ter ji sledil s svojim nerazumljivo oblastnim pogledom. Oni večer je prišla v kavarno pijana lovska družba. Zunaj je bilo mráz in pihali so si v prste, ko so stopili čez prag: trgovec z vinom Bončar, sodnik Ločnik, glavar Poboršek, nadučitelj Slivar in Progar. Samo dva gosta sta še sedela v kotu ter razlivala po mizi liker, ki se je cedil že raz mizo na vse strani. Kapelnik ciganskega kvarteta je lovil v roko pijačo ter lizal sladke kaplje, ne meneč se za edinega poltreznega človeka, ki je sedel za kupom razcefranih listov ter preko njih strmél v blagajničarko. Ta edini poltrezni človek je bil sedmošolec Perdan. V njegovem vedenju in pogledih je bilo toliko

nerazodetega gorja in ognja, da se mu je blagajničarka izogibala s svojim pogledom.

»Ná, goba, navleci se ga in tudi onemu dekletu daj!« je razlil po mizi pijačo debeli pivee, ki sta ga lice in glas razodevala za mešetarja. »Ali je tvoje to dekle, kaj?« je pocukal starega cigana za rokav. »Tvoje, prav! Čisto prijetno dekle in mlado!« je emaknil z jezikom. »Kar tu z roke naj pije!«

In si je res ulil tekočine na dlan ter jo držal naproti, da se mu je cedila med prsti. Šestnajstletno zagorelo cigansko dekletce je plaho in z gnusom na licu srknilo z dlani.

»O, to pa je zabava!« se je zakrohotal Progar. »Kar sem k meni prisedi in pij tudi z moje roke. Še ti, Grba, mešetar mešetarski, prisedi, ker si tako dovtipen človek. Toda prej še zaigraj. Tisto zaigraj, dekletce, o jesenskih dolgih nočeh! Ne, ali imaš citre? Ne, nimaš? Tisto zaigraj o golobu, da, o golobu!« In z zmago-slavnim pogledom je švignil preko kavarne do blagajničarke, ki je rahlo zadrževala, kakor da jo je spreletel mráz. »Tisto o golobu!« je ponovil Progar. »Und fliegt eine weiÙe Taube ... ali kako že!« je poizkusil s pijanim glasom. »Ali znaš?«

»Znam!« je prikimalo cigančé ter pritisnilo z lokom na strune.

»Ta pesem mene kar gane!« je pijano vlekél mešetar Grba. »To je vse drugo kakor zvonovi sv. Roka. Plinka, plinka! Mežnar vleče: ‚plinka, plinka!‘ ali ne?« se je zazrl Grba v Progarja.

»Kaj zvonovi! In na goslih! To nič ni! Na citre, tam bi zijal!«

»Pa na citre! Kaj meni citre mari!« Cigančé je prenehalo, kakor bi odrezal. »Zasluzila si!« je dejal Grba ter vlekél dekletce za roko. »Sem pojdi! Kako ti je ime?«

»Zinka, gospod!«

»Glej jo, kakšno ime!« se je zasmejal Progar. »Ali boš pila?«

Deklica je s strahom uprla svoj pogled v očeta, se zdrznila ter rekla plašno:

»Bom!«

Družba se je zgrnila okoli dekletca. In preden se je zavedelo, jo je že držal Grba za glavo. Progar ji je iz steklenice vlil

v usta, da se ji je zaletelo. Planila je v krčevit jok ter se stisnila k blagajničarki. Stari cigan si je ugriznil ustnico ter nato dejal s čudnim nasmeškom:

»Ne preveč, gospodje! Ne preveč!«

Silvija pa je v neizmernem ogorčenju planila k Progarju, iztrgala mu steklenico iz rok ter jo treščila po kavarni.

»Sramujte se, da, sramujte se!«

»O, glej jo! Weiße Taube. La colomba!« je dejal mešetar Grba. »Kako se načeperi. Ná, Zinka, stotak ter ne plakaj. Kako nič ne poznate šale!«

In res ji je stisnil v roko bankovec ter potegnil z raskavo roko po njeni mehki lehti. »O, kakšna ročica!«

Ciganče si je pomelo oči ter, uzrši osupli obraz očetov, mu pomolila: »Ná, vzemi!« Stari cigan je hlastno segel po denarju.

»Nič! Le spravi ga!« je dejala sočutno Silvija. »Sama ga imej. In ti, stari jastreb, da se ga ne dotakneš. To je pridobljeno z dušo, razumeš? Sem pridi, Zinka, da ti obrišem solze, ubožica! Kaj veš, kako je to, če kaj plačaš z dušo!«

S čudovito nežnostjo ji je kakor sestri obrisala lica ter jo poljubila na čelo.

»Ubožica, kako bodo še barantali za tvojo dušo!«

Progar se je na glas zakrohotal:

»Eh, kaj bi! Ali je vse vredno take emerde in pridige. Če boš takšna, boš vse goste odgnala!«

Blagajničarki je bušila vsa kri v obraz. Kakor da se je nekaj nad njo odprlo, je skočila proti Progarju ter ga udarila po licu. Sedmošolec Perdan je vzkliknil od presenečenja.

»Ná, za vse in zaradi te male. Da ne boš v skrbi radi emerde. Zdaj te poznam. O, zdaj te poznam! In vse mi je jasno. O, kako mi je vse jasno! Kakor na dlani.« Mešetar Grba in ostala družba so se umaknili; Grba je z napol odprtimi usti strmел v razjarjeno deklico.

»Presneto, pa si bil le pošteno birman!«

»Gospodar!« se je otresel Progar. »Gospodar, nocoj sem zadnjič Vaš gost. Naučite dekle, tole gospodično, kako naj se vede blagajničarka v kavarni!«

»Da, tako!« je planila kakor besna proti njemu ter dvignila pesti. »Da, tako! Ná, za tvojo dušo!«

In spet je zamahnila nad njim.

Sedmošolec Perdan je stal v kotu ter si dejal s trdnim sklepom. »Če jo udari, ga udarim jaz.« Pa ni stopil niti za pol koraka naprej.

Gospodar je bil prišel na vpitje, prijel deklico za ramo ter jo potisnil v stran. »Oprostite, kaj imate, gospod?«

»Eh, birman je bil!« je dejal mešetar Grba. »Die weiße Taube! O, ta pa je vendarle prifrotala, prijatelj Progar!« Gospodar je pomežiknil izpod košatih obrvi ter obrnivši se k blagajničarki potrkal po pultu.

»To je dobro!«

Kakor svinec so padale njegove besede in sedmošolec Perdan je spet lezel na svoj stol.

»Ne bo je udaril!«

2.

V čudnem sijaju so goreli ognji na sajastih križpotih in vhodih v rudnik. Okoli njih so sedeli rudarji ter peli v mrazu polglasno pesem. Mraz je bil na ulici in nad trgom so sijale svetle zvezde. Kakor da škripljejo krožeče čez nebo. Visoko pod nebo so okoli in okoli štrleli robovi ostrega pogorja, ki je obkrožalo globel. In za njimi se je sinje svetlo blestelo nebo.

Sedmošolec Perdan je hodil pred kavarno gori in doli. Čakal je Silvijo. Njena čud, njena beseda, njen obraz in vedenje družbe ga je bilo prevzelo, da ni mogel domov. Sklenil je govoriti z njo. Sklenil ji je povedati, česar ni še nobenemu dekletu povedal, hotel je priti samo v njeno bližino, da se dotakne vsaj njene roke, če ne njenega lica.

In je prišla. Prav nič ni razodeval njen korak, da ji je gospodar odpovedal, da mu je vrgla nazaj denar za pol meseca, da ni črhnila na vso ploho očitkov niti besedice. Le njene oči so tako strmele v noč, da so se zdele brez vsakega življenja.

»Dovolite, dovolite, če ...«

»Gospod Perdan!« se je začudila.

»Da, jaz!«

»In ste čakali mene?«

Stopila sta mimo svetiljke in opazil je, da se ji v očeh lesketa vlažen, nerazumljiv blešk.

»Da, čakal sem! Zaradi tistega razžaljenja. Kako so Vas nocoj žalili!« je jecljal fant nerodno tjavendan.

»Saj ni nič!«

»O, da! Recite stokrat, da ni nič, jaz sem videl. Kako Vas je vse to pretreslo. Omahnili ste, čisto omahnili ste, kakor da Vas je nekaj potegnilo. Kakor vešča ob luči. Videl sem,« je nadaljeval vsiljivo, »Vas je ožgala njegova beseda. Dušo Vam je strl njegov pogled! Ali naj ga ubijem? Da, če bi Vas bil udaril, bi ga bil tudi jaz. In ubil bi ga bil. Tako je, kakor da moram olajšati svojo dušo! Sram me je, da ste ga udarili Vi in da jaz nisem imel poguma! O, jaz strahopetec, plahi!«

Gledala ga je začudeno, brez razumevanja in topo. Njene misli so bile bogvekod in komaj da je videla, kako gre njegova senca poleg nje. Ko sta prišla mimo hiš, kjer je stala močna električna svetiljka, sta metala velike sence na zid in cesto. Njegov obraz je pil žar rudarskih ognjev po kotlini.

»Dovolite, dajte mi roko!« je nadaljeval. »Dajte mi roko, da ne padete! Saj Vam omahuje korak. Trudni ste, plašni in izmučeni. Ali Vam smem povedati primero. Imel sem kanarčka in je pred njegovo kletko sedel siv maček. Takrat sem spoznal, kaj je strah. Kakor da bi na nedolžno dušo priletel črn greh in na lilijo kos saj, tako je leglo na njegovo življenje. Strah, groza, spoznanje! Kanarček je nepremično obsedel sredi kletke in zaprl oči. Da, zaprl oči! In ko smo mu prinesli zrnja, se ni zganil, sedel je grozotno na svojem mestu ter bil mrtev. Samo zato, ker je obsedel. Tudi človeku otrpne srce, če ni nikogar blizu, poleg njega. Zato sem Vas počakal.«

»Samo zato?« je zmedeno vprašala.

»Samo zato in radi sebe. Da Vam povem, kako Vas imam rad,« je stisnil skozi zobe.

»In dobro vem, da je vse to zaman!«

Stopala sta mimo rudarskega ognja, ki je plapolal iz širokega oboda sredi gruče čadastih fantov. Gruča je nekaj polglasno pela ter umolknila, ko sta prihajala.

»Ta dva prav nič ne zebe!« se je oglasil močan fant v gruči.

»Zakaj si to rekel?« se je okrenil Perdan proti njemu, tresoč se po vsem telesu.

»Pusti ga, saj je pijan!« je dejal nekdo drugi ter se široko nasmejaj.

Silvija je potegnila spremljevalca za roko in stopala sta po stopnicah navzdol v temo.

»Da, da, jaz sem ves pijan, o, jaz sem ves bolan!« je dejal fant. »Če bi Vas ne bilo, pa sem ga od samih bolečin!«

»Ali bi storili nekaj zame?« je naglo vprašala, ko sta obstala v temi.

»Recite!« je strepetal ter stisnil njeno roko. Njen topli dih ga je omamljal in zdelo se mu je, da mu tla ginejo izpod nog.

»Ali veste, kam so šli?«

»Oni?«

»Da, oni!«

»Spat!«

»Ne, slišala sem. Šli so v Bončarjevo klet. In ciganka je šla ž njimi. In starec. Ali ste videli, da so šli skupaj?«

»Da, videl!«

»In ona, ciganka, je igrala o belem golobu...«

»O belem golobu...« je pritrdil počasi, ne vedoč, kam vse to meri.

»Ali znate igrati na citre?« je hlastno vprašala ter ga krčevito stisnila za roko.

»Da, znam!«

»Tudi o golobu. La colomba?« je s silno nestrpnostjo in ginjenostjo stopila k njemu.

»Tudi!«

»Potem mi ne odrecite. Pojdite z menoj, da mi zaigrate. Kako bi rada samo poslušala. Nocoj to noč, da mi zaigrate. Potem vem, kaj mi je storiti!«

Kakor blazen ogenj je švignilo iz njenih oči.

»Ali ste gledali že kdaj zvezde? Če se utrne. Jaz slišim takrat tudi melodijo, kratek akord, tako me pretrese čudni sij, ki švigne skozi temo. Vse zveni v meni. Duša je kakor struna. Bogvedkod dahne vanjo, da zazveni. Čemu Vam to pravim?« se je v hipu zdrznila ter si potegnila preko oči, »čemu vse to! Kaj Vas vse to briga? Ali Vam je kaj mari, če se meni vse to gabi do smrti? Samo zaigrajte mi, da, samo zaigrajte mi tisto o golobu. To je pesem, ki ji odpeva voda, in zveni, kakor da se utrinja zvezda!«

Perdana je prevzemala trpka opojnost, polna groze in neznanih slutenj. Neizprosno je veleval nad njim njen glas in šel bi bil z njo, kamor bi velela!

Šel je z njo. Stanovala je v pritlični hišici, iz veže je bil vhod naravnost v njeno sobico. Prižgala je svečo, postavila

jo na mizo, vrgla klobuk z glave na staro skrinjo ter izvlekla citre.

»Tu, semkaj sedite in zaigrajte!«

Ona pa se je sključila na nizko zofo ob oknu ter zastrmela predse, kakor da gleda v strašne globine.

In je zaigral s trepetajočimi prsti pesem o golobu.

Čudno so plesketali zvoki ob ozkih stenah. Kakor da bije ozko srebrno jezero obnje. In nato se je priblestel beli golob preko gladine, udaril s perotni po valovih, zasukal se v jutranji zarji na sinjini ter spet izginil preko čeri.

Ko je prenehal, je nastala smrtna tišina. Sveča je dogorevala in metala na njune obraze pošastne sence. Kakor da si dva duhova strmita iz nedoglednih davnin nasproti, sta si stala nepremično iz obraza v obraz ter šla za svojimi mislimi.

»Kaj mislite,« je po dolgem molku izpregovorila. »Kaj mislite, ali se strel sliši daleč?«

»Ne razumem!« je dejal v prvem hipu.

»Če se strel sliši daleč? Glejte, jaz imam revolver. Ali se sliši, če streljaš?«

Prepadlo bled ji je zrl v obraz, na katerem ni trenila mišica. Toda fant je videl, kako burka za tem smrtnim mirom razdivjan vihar.

»Seveda, če bi streljali!«

»Jaz se bojim, da se ne bi sprožilo, da ne bi čula, da se je sprožilo, če bi pritisnila!« In spet sta si nepremično zrla v oči.

»Saj sem neumna!« se je naposled nasmejala. »O, jaz brezpametnica!« Okrenila se je na videz, kakor da hoče orožje položiti nazaj. Toda njegovemu oprezujočemu pogledu ni ušlo, da je nekaj vtaknila v torbico. »Ali ni tako strašno neumno, da se razburjam. Zaradi teh stvari, pa tako razburjam!« Stopila je bliže ter mu srepo pogledala v oči. »Ali se tudi Vi plašite?« Zasmejala se je bolestno, pograbila spet klobuk ter dejala: »Toda zdaj povejte še enkrat, ali je ciganka šla z njimi?«

»Šla je! Progar jo je bil na pragu kavarne prijel za roko, pa ga je otrsela!«

»In v Bončarjevo klet?«

»Če pravite; jaz ne vem, kam.«

»O, da. Pojdite z menoj, jaz pojdem tudi!«

»Vi?«

»Da, jaz!«

»Da Vas bodo spet žalili. Ali ne veste, da Vas bodo spet žalili?«

»Vem. Da, ponižali. Toda . . .« se je plašno zazrla v njegove oči. »Ali niste Vi z menoj, moj mladi vitez?«

Toplo mu je stisnila roko in sta spet stala na cesti. Od rudarskih ognjev se je razlegalo neubrano petje.

»In če ne bi slišala jaz,« je nenadoma zastavila korak. »Če ne bi slišala, bodite Vi moj mladi vitez! Bog ve, ali ima res vsak zvezdni utrinek svojo melodijo? Ali je kanarček zažgolel vsaj tisti hip, preden mu je otrpnilo srce?«

»Jaz Vas ne razumem!«

»Za to tvojo nedolžno besedo, vitez moj mladi!« je dejala hlastno ter pritisnila njegovo roko hvaležno na svoje srce.

Fant je čutil, kako divja po njej kri od strašne napetosti in razdraženosti.

»Za to besedo! Vse drugo, vem, da boš storil, če bo treba —«

»Bom!« je dejal, ne vedoč, kaj vse to pomeni.

Slišal je samo, da ga tika, da trpi in da mu je v tem trpljenju dobra.

Od rudarskih ognjev se je slišal razposajen krohot in razbrzdana fantovska popevka.

3.

Družba v Bončarjevi kleti se je krototala na vse grlo.

»Čudovit domislek! Izlet na severni tečaj s cigansko godbo!« je dejal Progar ter bil Grbi po kolenih. Sedeli so zaviti v kožuhe okoli malega soda pod skrivnostno mračnimi oboki. Na sodu je bila velika majolika, ki jo je bil nalil do vrha Bončar. Stari cigan se je režal, kimal pošastno zvirajoč se v medli svetlobi ter vlekel po goslih. Zvoki so trpeče krilili v širokem prostoru, kot da plakajo velikanske sence, ki jih je metala lojevka preko velikih sodov na steno. Prostor je bil izgubil stene, širil se je v nedogledno temo, predmeti so zadobivali čudne oblike in neizmerno razrast, glasovi in smeh, vse je postalo večje in močnejše, grozotno in brezkrajno.

Mešetar Grba je poizkušal peti ter hripavo vlekel: »... die weiße Taube . . .«

»Nekaj vendar!« je dejal Progar. »Ta tvoj golob je že ves razcefran. Slišal sem že boljše petje. Kdo bo pel na severnem te-

čaju? Ali ni to misel? Na tistem kraju, kjer se vrtiš kakor vrtavka. Pravzaprav le stojiš.«

»Kaj boš s svojim tečajem? Meni ta pesem ne gre iz glave. Zakaj bi tudi na severni tečaj ne prišel golob. Ti mala, zdaj zaigraj še sama!« je povlekel Zinko za roko. »Uh, saj te zebe v roko. Za ta mraz zaslužiš stotak. Tu, ogrej si roke v mojih, le ogrej si jih!« je tiščal njeni roki v svojih mesnatih šapah. »Slišiš, starec, nehaj ti in zaigra naj dekle, ki je mlado in nedolžno!« Grba je poln sočutja gledal rdeče roke dekličine.

»Kaj to tebi mari?« se je razvnel Progar. »O nedolžnosti nikar ne govori. Kaj ti o tem razumeš! Po beznicah in — pah! Kakor da govori smetar o demantih. Kdo od vas razume, kaj je to? No, zdaj naj se vzdigne tisti, ki je še nedolžen!« se je zakrohotal. »In ti, Bončar, ki si oženjen, ali do zakona nisi poznal ženske?«

»Kaj bi?« se je otresel Bončar ter se dvignil, da naliže.

»Kdo bo zdaj to govoril?« je nejevoljno zmrdrnil sodnik Ločnik. »Ali naj se tu izpovedujemo!«

»To je zelo neokusno!« se je jezil glavar Poboršek ter brisal svoj rdeči nos.

»Takle mladenič!« se je razgrel nadučitelj.

»Saj to ni zanimivo!« je silil Progar. »To res ni zanimivo. Vsak med vami je to po svoje rešil. Saj vemo, kako je!« je hripavo nadaljeval.

»Kaj bi?« je spet mrko pogledal Bončar po družbi, ki ji je nalival. V poltemi je prevrgel s svojim debelim kožuhom kozarec, ki so ga vsi iskali po tleh. Niso videli, kako sta narahlo vstopila Perdan in Silvija ter obstala v senci sodov in kadi. Zadnje besede sta bila ujela na vratih.

»To ni zanimivo!« je nadaljeval Progar.

»Zanimivo je, kako to dekle izpremeni. Kakor da ji pristrizeš vrh. Prej ti je ukazovala, potem ti liže iz roke, ti, weiße Taube!« je vrgel klobuk v Grbo, ki je še vedno tiščal roke ciganke Zinke v svojih.

»Pusti roke! In še bolj zanimivo je, če ti prej zaigra na citre o golobu!«

Silvija je stisnila spremljevalcu roko, kakor da jo je nekaj sunilo v srce. »Stojte mi ob strani!« je zašepetala. Perdan je s čudno, ledeno grozo strmel v družbo in bledi obraz deklice.

»Lažeš!« je jezno dejal Grba.

»Kaj lažem? Vsaki stvari moraš dati primerno lice. Ali greš na veselico v srajci? No, in k devici — kar z vratu na nos. Ne greš? Dobro!«

»Pusti!« je mrknil Grba vanj.

»Glej, način je vse. Gloriola, sijaj, razpoloženje, to je za mehke duše. Način je vse. Ali ješ rajši iz kotla ali iz srebrne sklede? Pa če je sam krompir! Ti morda, toda drugi pa ne. Ona, no, ona je igrala na citre. Videl sem jih na steni, zaprosil in je bila hvaležna. Vem, za to prošnjo je bila hvaležna!« se je zasmel. »Kakor da sem vrgel rožnat mostiček čez potok.«

»Razumem!« je mrko prikimal Grba. »Le da ne verujem!«

»Gospod Simon, obljubite — — —«

Silvija se je krivila od bolečine, ki je šla skozi njeno srce. Perdan je čutil, kako ji drgeta roka in kako polje skozi njo kri, kakor da vre.

»Kaj ne bi verjel? Če greva še nocoj k njej, boš videl citre in vprašava jo. Naravnost vprašava. Poznam jo, ona bo povedala po resnici, četudi si potem odgrizne jezik. Čisto odkrito bo povedala. Da, ona je bila nedolžna! In veš, kaj je igrala? Tvojega goloba, kakor nocoj ciganka Zinka. Nič nisi originalen, prijatelj Grba, vse to smo že doživeli pred teboj, ti stari medved, le da ti ne boš nikoli prišel do te nedolžnosti tam! Starec gleda nanjo, na svojo cigansko hčer!« se je sklonil k njemu. Cigan tega ni slišal, ker je spet vlekel po goslih. »In z nožem te bo, če se ji približaš. Veš, prava cena za to je smrt, pravi cigan.«

»Da, prava cena za to je smrt,« je polglasno krčevito stisnila Silvija skozi zobe, ki so ji šklepetali od neizmerne razburjenja in spoznanja.

Ostala družba se ni nič zanimala za pogovor dvojice ter se smejala nadučitelju, ki je vtikal goreči konec cigarete v usta.

»Nič ne veš, kdaj se opečeš!« je prsal okoli sebe.

»Kaj to meni mari,« je odgovarjal Grba Progarju, ne meneč se za družbo. »Tisto povej rajši o citrah, da bom videl, kako znaš lagati!«

»Kaj lagati? Kdaj sem lagal? Ti, ki še nisi imel nedolžnega dekleta, ti, ki pobiraš ponošene copate! Ali veš, kako je to?

Kakor bi pobiral oranžo ali pa pljunek! To je razlika, da veš. Tam, ciganka, ona je še nedolžna!« mu je zašepetal v uho. »Ona je še nedolžna. Poizkusi, položi ji roko na vrat; če se strese in uplahne, potem ni več. Pogled ti bo razodel vse. No, le daj, samo pazi na starca, ti rečem, cena za to je smrt!«

Silvija in Perdan sta stala tik za sodom ter vlekla besede na uho.

»In če ni?« je dejal Grba ter povetil svoje debele ustnice.

»Kaj ni?«

»Nedolžna!«

»Potem jo prepustim tebi!« je dejal Progar in v očeh mu je zablestel tajnožareči ogenj.

Velike sence so plapolale preko sodov ter se zgrinjale v neizmerne daljine. Lojevka je začela cvrčati, od nekod je bila priletela nanjo kaplja vina.

»Potem jo vzamem jaz!« je zaškrtal Grba.

»No, pa ti,« se je zakrohotal Progar. »Kdaj je stari medved našel panj. Soro so mu namazali, pa ne panja. Kar na dlani imaš vse. In zaigra naj ti tisto o golobu. Ali veš, kako je bilo takrat? Zaigrala je in potem sem ji sveto, to je način, povedal, da je ona prva, ki sem jo srečal. ‚Saj mi ni za možitev,‘ je rekla, ‚uboga sem, samo za to mi je, da me ne opehari v tem hipu kakšen razvratnež!«

»In si jo ogoljufal? Tudi za to misel si jo ogoljufal?« je stisnil Grba skozi zobe, prežeč kot maček na ciganko.

»Kakopa. Če je prilika?« je skomizgnil z rameni. »Ti greš in najdeš mošnjo. Ali je ne boš pobral, če veš, da gre za teboj drugi, še slabši lopov, ki bo gotovo pobral! Da, ne rečem, če bi šel za tabo berač. Toda to je račun s slučajem! Ti imaš še morda vsaj za hip pomislek, oni za teboj niti za tisočinko hipa ne!«

»In si jo ogoljufal?« je ponovil hripavo Grba. »In praviš, da je igrala še tisto o golobu, o belem golobu, o nedolžnosti svoji. In si jo ogoljufal kljub tistemu hipu pomisleka. Ti dobro veš, da še cigan pravi, da je cena za to smrt. O, ti, ti! Ali pa lažeš. Jaz pravim, da lažeš! Zakaj pa te je udarila? ‚Kakor da odrežeš vrh,‘ kakopa! in ‚da kar uplahne?‘ kakopa! Če bi ji bil odrezal roko! In uplahnila je, uplahnila, toda tebi po licu, bratec! Sam se

loviš v svoje besede in mene bi rad, mene! Še roke si ne upaš položiti ciganki na vrat, ciganki, ki mora za denar v brezno, pa bi se bil upal pogledati oni samo v oči!«

»Česa se ne upam?«

»Rekel sem!«

»Še enkrat!«

»Rekel sem!« je sovražno dejal Grba ter udaril s kozarcem po sodu. »Rekel sem!« »No, pa ponovi!« je dejal ter pomignil ciganki, da je stopila k njemu. »Lepo igraš!« ji je lokavo pogledal v oči ter vlekkel pet dinarjev iz žepa. »Lepo igraš! Tu ná!«

Z eno roko je ponudil denar, z drugo pa ji segel od zadaj pod pazduho ter povlekkel po njenih prsah, ki so utripale pod rahlo obleko.

Deklica je spustila denar iz rok ter naglo umaknivši se ostro pogledala v njegove oči.

»Ne maram! Le imejte sami!«

Njen pogled je očitoval grozo, kakor da se je odprlo brezno pred njo.

»Ali se še lažem? Tudi to ogoljufam!« je siknil užaljen proti Grbi, ki se mu je bila debela ustnica pošastno povisila in drgetala od strasti.

»Umaknil si se, otresla se je!« je zmago-slavno pribil Grba. »Lagal si in lažeš!«

»Ne laže!« je kriknila za sodom Silvija ter drsnila naprej. »Ne laže! Res je o belem golobu in citrah. Da, da, res je, nič ne laže!«

In kakor da je nekaj udarilo vanjo, je s strašno bridkostjo začela na glas ihteti.

»Te pa ne boš!« se je dvignil Grba preko soda in spodnja ustnica se mu je spet strahotno povisila. S prstom je pokazal na ciganko. »Te pa ne boš! In nikoli nobene več ne boš! Nikoli, nikoli, nikoli!«

In kakor je zagrabil s svojimi strašnimi šapami za Progarjev vrat, tako se je carinik opotekel in zakrilil z rokami.

Otepel je parkrat okoli sebe, nato so mu roke padle ob strani. Grba je razklenil roke in Progar se je sesedel brez življenja na tla. Grba je še parkrat v zraku raztegnil in stisnil roke, kakor da ima krče, nato segel po kozarcu ter ga izpil do dna.

»Tako, nikoli!«

Stari cigan je planil k njegovim nogam:

»O, gospodine, zahvalim, zahvalim. Na-

mesto mene. Če bi bil jaz to storil, bi bila ostala sirota brez varuha. Sama sirota brez čuvarja!»

»Pfej, starec!« se je odmaknil Grba. »Za pet dinarjev ti je bilo, za pet dinarjev, premalo. Če bi bilo več, starec! Pojdita z menoj!« je dejal Grba Silviji in Zinki ter ju prijel za roke. »Pojdita z menoj, preden me vzamejo orožniki. Dal vama bom denarja. Nič se ne bojta. Samo denarja vama dam, ker ga ne rabim! Tebi, da boš lahko šla odtod, tebi, da ne boš šla nikamor za pet dinarjev!«

In se ni ozrl. Vse se je tako bliskovito godilo, da se je ostala družba zavedela šele, ko so vsi trije izginili skozi vrata. Dekleti sta mu sledili kakor začarani. »Nič se ne bojta, mene se nič ne bojta!« je še dejal na vratih.

»O, kakšen primer!« je dejal sodnik.

»In v moji navzočnosti!« je vzkliknil glavar.

»In še za pričo bom!« je tarnal nadučitelj. »Zakaj ga niste pridržali! se je spomnil sodnik. »Zakaj ga niste pridržali! Po orožnike, gospod nadučitelj, takoj po orožnike!«

In so se stisnili skozi vrata.

Sedmošolec Perdan je trepetal za sodom. In ko je bilo v kleti vse prazno, je stopil po trgu mimo rudarskih ognjev in kakor žerjavica ga je peklo v duši:

»O jaz, strahopetec, o jaz, strahopetec!« Obstal je na visokem mostu, ki je držal čez cesto. Pod njim je brnel motor steklarne! Naslonil se je na železno ograjo ter strmел na cesto. »Petnajst metrov!« je preračunal in nadaljeval v svojih mislih: »Za nič nisem na svetu! O, za viteza me je postavila, pa je mešetar storil, pa je mešetar storil.«

»Stran pojdi, fant!« se je oglasil sirov hripav rudar. »Če si pijan, ne ostajaj tu! Kar stran! Da se ti ne spodrsne!«

In ga je potisnil z mosta na ozko stezo, ki je držala na cesto. Fant je nemo omahoval do ceste. Ko je začutil cesto pod nogami, se je spomnil brez moči: »In je mešetar storil, in je mešetar storil! Mešetar, ki mu ni bila nič!«

V srcu je občutil neizmerno žalost, kakor da je umrla vsa njegova mladost.

Nad ozko kotlino je izza ostrih grebenov žarelo mrzlo jutranje nebo.

NOČ.

FRANCE BEVK.

Nad črne obrise gorá
je vzplaval mesec bel,
in v črne vrhove dreves
je splašen ptič zletel,
z zamolklim štropotom vodá
v globine mrak hiti
in preko blestečih nebes
izgubljen božji klic,
izvabi iz dna srca vzdih,
ko bolečina tih...

JETNIK.

FRANCE BEVK.

Zamrežena so okna, sije kos neba,
oči ga dvoje meri in utrip srea!

Tja na drevó zeleno ptič je priletel,
zazibal se veselo, pesem je zapel...

Začutil svojo težko dušo je jetnik,
življenja svetel sok, ljubezni temen krik.

Posluhnil je, da bi zaslišal ženski glas,
o, da bi videl v vetru valovanje las.

Le hip — ugledal že je tiste črne dni,
ko zanjo, zanjo je pretočil rdečo kri.

In svet obsodil ga je v muko dolgih let,
zabrisal mu za njó je zadnjo tenko sled.

V večerni zarji umira ozek kos neba.
Omrežje okna se svetlika od solza.

NOCOJ GREDO DUŠE...

ANTON VODNIK.

Bled stoji večer med nami,
da smo razsvetljeni —
kot da še nismo v nobeni
temi nad seboj jokali.

O, zdaj vemo,
kako je svet globok...
Stiskajo roké nam mrtvi,
da z njimi gremo
v svoj poslednji,
sinji hram.